

“ALLAHIN GÖZƏL ADLARI” HAQQINDA BƏZİ QEYDLƏR

Məlumdur ki, islamdan əvvəlki dövrdə ərəblərin tapındığı bir çox allahları və bütələri olmuşdur. Bunlardan Kəbədəki bütələri sayı ilin günlərinə bərabərdir – deyə fikir sürənlər var. Havazin və sakif qəbiləsinin Allahı al-lat və ya İlat, al-Uzza və Manat Allahın qızları hesab olunmuş, lakin Quran bunun əleyhinə çıxmış və bunların “yalnız sizin və atalarınızın verdiyi adlar olmuşdur” deyə, iddia edir. Əl-Uzza Məkkənin civarında yerləşən xəvazin qəbiləsinin, Manat Yasrib qəbilələri aus və xəzrəcin səcdə etdikləri Allahlar olmuşdur.

İslamın yaranması ilə bu Allahlara inanc tədricən aradan çıxmış və yeganə tanrı Kureyşi qəbiləsinin tapındığı “Lah” və onun artikllı variantı “Allah” olmuşdur. Digər Allahların adları isə, bu adın epitetlərinə çevrilmişdir. Məsələn, “Rəhman” sözü öncələr başqa bir qəbilənin Allahının adı olmuş, sonra Allah sözü ilə işlənərək, ona aid edilmişdir.

Quranda təsadüf edilən Allahın 99 adı, onun müxtəlif xüsusiyyətlərini ifadə edən, əsasən, sifət mənşəli definisiyalardır. Bunların bir çoxu فَعِيل formasında, bəziləri ismi-fail, bəziləri ismi-məful formasındadır. Bu adlardan ikisi izafət tərkibi şəklindədir: ذوالجلال və مالك الملك, qalanlar müxtəlif feil bablarından düzələn sözlərdir. Məsələn: المتكبر (V bab), المصور (II b), المعز (IV b); المجيب (IV b), المقتر (II b) və s.

Bir neçə ad فَعَال formasındadır ki, bu da şiddətləndirmə, xüsusiyyətin gücləndirilmiş varinatını bildirir. Məsələn, جَبَّار (qüdrətli); الغفار (bağışlayan), الوهاب (hədiyyə verən), الرزاق (paylayan, ruzi verən) və s. Bir çoxu I babın ismi-fail formasına müvafiqdir. Məsələn, الخالق (ölçən, yaradan), الخافض (azaldan; alçaldan), الرافع (yüksəldən), الواسع (əhatə edən) və s.

Müsəlman ölkələrində bu adlardan geniş istifadə olunur. Azərbaycanda da, xüsusilə, keçmiş dövrlərdə bu adlar oğlan uşaqlarına verilirdi. Lakin ərəblərdə belə adlar mütləq عِد sözü ilə izafət tərkibi təşkil edərək, istifadə edilir. Məsələn, رَحِيم يَوَخ, عبد الرحيم يَوَخ, عبد اللطيف يَوَخ və s. Bu da həmin sözlərin Allaha aid olduğu üçün onlardan əvvəl عِد yəni “qul” sözünün işlənməsini tələb edir, yəni islama görə Allaha aid xüsusiyyətləri bildirən sözlərin birbaşa insana verilməsi yasaqdır. Belə adlar “Allahın qulu” mənasını ifadə etməli olduğundan müstəqil işlənmə bilməz.

Aşağıda biz الاسماء الحسنى “gözəl adların”, yəni Allahın 99 gözəl adının azərbaycanca qarşılığını veririk.

Əl-Əsmə`u-l-Husnə**Gözəl adlar**

1. 'Ər-Rəhman (الرحمان) – rəhimli
2. 'Ər-Rəhim (الرحيم) – rəhimli...
3. 'Əl-Məlik (المالك) – car
4. 'Əl-Kuddūs (الْقُدُّوس) – müqəddəs
5. 'Əs-Sələm (السلام) – sülhsevər
6. 'Əl-Mu`min (المؤمن) – qoruyan, inam verən
7. 'Əl-Muhəymin (المهيمن) – qoruyucu, hami, xilaskar
8. 'Əl-‘Aziz (العزیز) – qüdrətli, qalib
9. 'Əl-Cabbar (الجبار) – qüdrətli, məğlubedilməz
10. 'Əl-Mutəkəbbir (الْمُتَكَبِّر) – üstün
11. 'Əl-Xəliq (الخالق) – ölçən, memar
12. 'Əl-Bəri` (البارئ) – yaradan, tikən
13. 'Əl-Musavvir (المصور) – şəkilverən, heykəltəraş
14. 'Əl-Ğəffār (الغفار) – yazığı gələn, (günahları gizlədən)
15. 'Əl-Kahhār (القهار) – hökmdar
16. 'Əl-Vahhāb (الوهاب) – hədiyyə verən, (sədəqə verən)
17. 'Ər-Rəzzāq (الرزاق) – paylayan
18. 'Əl-Fəttāh (الفتاح) – açan, (şərh edən)
19. 'Əl-Alīm (العليم) – hər şeyi bilən
20. 'Əl-Qābiḡ (الْقَابِض) – azaldan (məhdudlaşdırən)
21. 'Əl-Bāsıṡ (الْبَاسِط) – çoxaldan (bölüşdürən)
22. 'Əl-Xāfiḡ (الْخَافِض) – alçaldan, azaldan
23. 'Ər-Rāfi` (الرافع) – yüksəldən
24. 'Əl-Mu`izz (المُعِزّ) – gücləndirən (yüksəldən)
25. 'Əl-Muzıll (الْمُذِلّ) – zəiflədən, devirən
26. 'Əs-Səmi` (السميع) – hər şeyi eşidən
27. 'Əl-Başir (البصير) – hər şeyi görən
28. 'Əl-Hakam (الحكم) – Hakim, (hökm verən)
29. 'Əl-‘Adl (العدل) – ən ədalətli, (düzgün hökm verən)
30. 'Əl-Latıf (اللطيف) – hər şeyi sezən (anlayan)
31. 'Əl-Xəbīr (الخبير) – bilici (hər şeyi bilən)

32. 'Əl-Halīm (الحليم) – sakit
33. 'Əl-'Azīm (العظيم) – möhtəşəm
34. 'Əl-Qafūr (الغفور) – bağışlayan, (əfv edən)
35. 'Əş-Şəkūr (الشكور) – mükafatlandıran
36. 'Əl-'Alī (العلي) – uca
37. 'Əl-Kəbīr (الكبير) – böyük
38. 'Əl-Hafīz (الحفيظ) – qoruyan, saxlayan
39. 'Əl-Mukīt (المقيت) – dəstəkləyən, təmin edən
40. 'Əl-Hasīb (الحسيب) – kafi olan
41. 'Əl-Cəlīl (الجليل) – əzəmətli
42. 'Əl-Kərim (الكريم) – mərhəmətli
43. 'Ər-Raqīb (الراقيب) – göz qoyan, təqib edən
44. 'Əl-Mucīb (المجيب) – kara gələn, qayğıkeş
45. 'Əl-Vāsi' (الواسع) – hər şeyi əhatə edən (hər yerdə olan)
46. 'Əl-Hakīm (الحكيم) – müdrik
47. 'Əl-Vadūd (الودود) – sevən
48. 'Əl-Məcīd (المجيد) – şərəfli
49. 'Əl-Bə'is (الباعث) – dirildən, ayıldan
50. 'Əş-Şəhīd (الشهيد) – şahidlik edən
51. 'Əl-Həqq (الحق) – həqiqi
52. 'Əl-Vakīl (الوكيل) – vəkil, etibar edilən
53. 'Əl-Qavi (القوي) – qüdrətli
54. 'Əl-Mətin (المتين) – sarsılmaz
55. 'Əl-Valī (الولي) – dost (həmməslək)
56. 'Əl-Həmid (الحمد) – təriflənen
57. 'Əl-Muhsī (المحصى) – nəzərə alan
58. 'Əl-Mubdī (المبدى) – əsasını qoyan (yenilikçi)
59. 'Əl-Mu'īd (المعيد) – qaytaran (bərpa edən)
60. 'Əl-Muhyī (المحيي) – dirildən, həyat verən
61. 'Əl-Mumīt (المميت) – öldürən (yatırdan)
62. 'Əl-Hayyu (الحي) – yaşayan, diri (ayıq qalan)
63. 'Əl-Qayyūm (القيوم) – müstəqil
64. 'Əl-Vācid (الواجد) – zəngin (mövcud)
65. 'Əl-Məcīd (الماجد) – ən şərəfli
66. 'Əl-Vāhid (الواحد) – tək (bircə)
67. 'Əl-Əhəd (الاحد) – bircə, tək
68. 'Əs-Saməd (الصمد) – daimi, dəyişməz
69. 'Əl-Qādir (القادر) – qüdrətli
70. 'Əl-Muqtədir (المقتدر) – qüdrətli
71. 'Əl-Muqəddir (المقدر) – yaxınlaşdıran, (irəli çəkən)
72. 'Əl-Mu'axxir (المؤخر) – uzaqlaşdıran, (kənara çəkən)
73. 'Əl-Avval (الاول) – ilk, əvvəlinci
74. 'Əl-Əxir (الآخر) – sonuncu
75. 'Əz-Zāhir (الظاهر) – aydın, (anlaşılan)
76. 'Əl-Bātin (الباطن) – gizli, sirli
77. 'Əl-Vāli (الوالي) – hami, hakim
78. 'Əl-Muta'əli (المتعالى) – dərkədlməz, yüksəldilən
79. 'Əl-Bərru (البر) – mərhəmətli, xeyirxah
80. 'Ət-Təvvāb (التواب) – tövbə etdirən, qəbul edən
81. 'Əl-Muntəqim (المنتقم) – cəzalandıran (intiqa alan)
82. 'Əl-'Afuvvu (العفو) – əff edən, günahkardan xilas edən
83. 'Ər-Raūf (الرؤوف) – acıyan, rəhmi gələn
84. 'Məliku-l-mulk (مالك الملك) – çarlığın çarı
85. 'Zu-l-Cəlāl va-l-'ikrām (الجلال و الإكرام) – əzəmət və xeyirxahlıq sahibi
86. 'Əl-Musqit (المسقط) – ədalətli
87. 'Əl-Cāmi' (الجامع) – birləşdirən (bir yerə toplayan)
88. 'Əl-Gənī (الغنى) – imkanlı, zəngin
89. 'Əl-Muğnī (المغنى) – zənginləşdirən
90. 'Əl-Məni' (المانع) – məhdudlaşdıran (qabağını alan)

91. 'Əd-Dārr (الضرار) – yıxan
92. 'Ən-Nəfi' (النافع) – xeyriyyəçi
93. 'Ən-Nūr (النور) – işıqlandıran, nurlandıran
94. 'Əl-Hədi (الهادي) – aparan (yönləndirən)
95. 'Əl-Bədi' (البيدع) – Yaradan
96. 'Əl-Bāqı (الباقي) - əbədi
97. 'Əl-Vəriş (الوارث) – varis
98. 'Ər-Raşıd (الرشيد) – düzgün, (ağıllı)
99. 'Əş-Şabūr (الصبور) – səbrli

Əlavə

Quran surələrinin adlarının tərcüməsi

1. الفاتحة – açan
2. البقرة – inək
3. آل عمران – imran ailəsi
4. النساء – qadınlar
5. المائدة – masa
6. الانعام – mal-qara
7. الاعراف – maneələr
8. الانفال – qazanclar
9. التوبة – töbə
10. يونس – Yunis
11. هود – Hud
12. يوسف – Yusif
13. الرعد – göy gurultusu
14. ابراهيم – İbrahim
15. الحجر - əl-hicr
16. النحل – arılar
17. الاسراء – gecə seyri
18. الكهف – mağara
19. مريم – Məryəm
20. طه – Taha
21. الانبياء – Peyğəmbərlər
22. الحج - Həcc
23. المؤمنون – möminlər
24. النور – işıq
25. الفرقان – fərqləndirmə
26. الشعراء – şairlər
27. النمل – qarışqalar
28. القصص – hekayə
29. العنكبوت – hörümçək
30. الروم – rumlular
31. لقمان – Loğman (qədim müdrik adam)
32. السجدة – səcdə, sitayiş
33. الاحزاب – dəstələr
34. سبأ – Səba (Yəmənün şərqində qədim dövlət)
35. فاطر – Yaradan
36. يس – Ya Sin
37. الصفات – cərgədə duranlar
38. ص – Sad
39. الزمر – zümrələr
40. غاض – bağışlayan
41. فصلت – izah olundu
42. الشورى – Şura (məsləhət)
43. الزخرف – bər-bəzəklər
44. الدخان – tüstü
45. الجاسية – diz çökmüşlər
46. الاحقاف – qumlar
47. محمد – Məhəmməd
48. الفتح – Qələbə

49. الحجرات – otaqlar
50. ق – Qaf
51. الزاريات – dağıdanlar
52. الطور – dağ
53. الفحم – ulduz
54. القمر – ay
55. الرحمان – rəhmli
56. الواقعة – düşən
57. الحديد – dəmir
58. المجادلة – mücadilə edən (mübahisə edən)
59. الحشر – yığıncaq
60. الممتحنة – imtahan edilən
61. الصف – sıralar
62. الجمعة – Cümə (cümə namazı günü)
63. المنافقون – riyakarlar
64. التباين – aldanma
65. الطلاق – boşanma
66. التحريم – qadağan
67. الملك – hakimiyyət
68. القلم – qələm (yazı çubuğu)
69. الحاقة – qarşısıalınmaz (qiyamət)
70. المعارج – pillələr
71. نوح – Nuh
72. الجن – Cinlər
73. المزمّل – bürünmüş
74. المحر – bükülmüş
75. القيامة – qiyamət
76. الانسان – insan
77. المرسلات – göndərilənlər
78. النبأ – xəbər
79. النازعات – qoparanlar (can alanlar)
80. عَبَسَ – qasqabağını tökdü
81. الكوير – burma
82. الانفطار – sındırma, parçalama
83. المطففين – çəkiddə aldananlar
84. الانشقاق – parçalanma
85. البروج – ulduz bürcləri
86. الطارق – gecə yolçusu
87. الاعلى – ən yüksək
88. الغاشية – örtən
89. الفجر – dan yeri
90. البلد – şəhər
91. الشمس – günəş
92. الليل – gecə
93. الضحى – səhər
94. الشرح – açma
95. التين – tut ağacı
96. العلق – laxta
97. القدر – qədər
98. البينه – aydın dəlil
99. الزلزل – zəlzələ
100. العاديات – çapanlar
101. القارعة – böyük fəlakət
102. الكاثر – çoxaltma
103. العصر – vaxt
104. الهمزة – pisləyən, qeybətçi
105. الفيل – fil
106. قريش – qureyş
107. الماعون – sədəqə

108. الكوثر – bol
109. الكافرون – kafirlər
110. النصر – yardım
111. المسد – palma lifləri
112. الاخلاص – paklanma
113. الفلق – sübh
114. الناس – insanlar

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. القرآن الكريم Quran
2. М.АЗАР «Арабский язык». Изд. АСТ. Москва, 2022 г.
3. Х.К.Баранов. «Арабско-русский словарь». Изд. «Русский язык». Москва, 1989 г.
4. A.Baydavi. “Baydavi kommentari in Coranum”. Ed.Fleycher Lipsag, 1846.

Açar sözlər: Allahın adları, Quran surələri

Ключевые слова: Имена Аллаха, суры Корана

Key words: Names of Allah, Koran`s sura

Xülasə

Məqalədə Allahın 99 adı haqqında, onların yaranması, işlənməsi haqqında qısa məlumat və Azərbaycan dilinə tərcüməsi verilmişdir. Əlavə olaraq Quran surələrinin adları və tərcüməsi də daxil edilmişdir.

Аннотация

В статье проводятся 99 прекрасный имен Аллаха, сообщается об их возникновении и употреблении, дается перевод этих имен а также, в качестве приложение, перевод 114 названия сур Корана на Азербайджанский язык.

Summary

The article presents 99 beautiful names of God, discusses their origins and usage, provides translations of these names, and as an appendix, translates 114 surah titles of the Quran into Azerbaijani.

RƏYÇİ: dos. N.Əfəndiyeva